

*

În încheierea acestei sumare expuneri, considerăm că trebuie subliniat faptul că mai mulți ierarhi și slujitori ai Bisericii din eparhia Aradului au fost aleși membri ai Academiei Române, ceea ce arată că activitatea lor științifică a fost apreciată de supremul for cultural al țării, de la înființarea căruia s-au împlinit, nu de mult, 140 de ani. Astfel, profesorul Iosif Goldiș, viitorul episcop, a fost ales membru corespondent pentru lucrările sale referitoare la romanitatea poporului și a limbii noastre; vicarul de la Oradea și fostul profesor de la Arad, Vasile Mangra, a fost ales membru titular în 1909, pentru lucrările sale istorice; iar fostul director al Institutului teologic-pedagogic, apoi episcop de Oradea, Roman Ciorogariu, episcopul misionar Grigorie Comșa și preotul-istoric Gheorghe Ciuhandu au fost aleși membri de onoare. După reorganizarea Academiei Române în 1990, au fost aleși ca membri de onoare alți trei ierarhi care au păstorit la Arad: mitropolitul Nicolae Corneanu al Banatului, un reputat patrolog, episcopul Emilian Birdaș (fost un timp arhieru vicar la Arad) și actualul patriarh Teoctist Arăpașu.

De asemenea, considerăm că merită să fie subliniat faptul că mai mulți fii de preoți din eparhia Aradului s-au bucurat de onoarea de a fi aleși membri ai Academiei Române pe baza lucrărilor științifice pe care le-au elaborat. Este vorba de Vasile Goldiș (membru de onoare din 1919), medicul balneolog Marius Sturza din Șepreș (onorar), matematicianul Caius Iacob (titular, fiul profesorului de teologie Lazăr Iacob) și istoricul nonagenar Cornelia Bodea, autoarea unei monografii despre Moise Nicoară și a altor lucrări.

Avem certitudinea că toți preoții și credincioșii eparhiei Aradului vor înțelege care sunt marile îndatoriri care ne așteaptă pe toți într-o viitoare Europă unită, dar în care să fie respectate tradițiile naționale și marile valori culturale și artistice pe care ni le-au lăsat ca sfântă moștenire precursorii noștri. Iar Episcopia Aradului se poate mândri că are asemenea valori create în decursul atâtor secole de viață bisericească organizată și că a avut ierarhi și preoți vrednici care au contribuit la propășirea culturii și a spiritualității românești.

GETO-DACII, ENTITATE A LUMII TRACICE AȘEZATĂ LA CONFLUENȚA DINTRE ORIENT ȘI OCCIDENT

Marius GREC

**Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad,
Facultatea de Științe Umaniste, Politice și Administrative**

Moto: „Geții ... au fost robiți pe dată, măcar că ei sunt cei mai viteji și cei mai dreپți dintre traci.”
(Herodot, **Istoriei**, IV, 93)

Abstract

The exact moment of the separation through individualization of the North-Thracian branch is not entirely clear. This moment is placed between the Bronze Age and the Iron Age. Extended archeological research in the last 50 years testifies the differences between the archaeological findings made in the Northern and Southern areas of the Balkans. The geographical area between the Balkans and the Danube is an area of inter-connection between the two Thracian branches. The kinship between the cultural groups is obvious at the end of the Bronze Age and even more so during the Iron Age. Thus interpreted, it can be stated that it's during the Bronze and Iron ages that the foundations of the ethnic and cultural differences between the Thracians of both sides of the Danube can be found.

Conform interpretărilor recente, care nuanțează atitudinea față de procesele de etnogeneză, poziționează centrul de greutate al acestora în planul mental atunci când abordează și ordonează identitățile proprii, pe trei nivele distincte: etnos, etnie și cultură.¹

De regulă, *etnosul* se constituie pornindu-se, nu de la un patrimoniu comun, ci de la evoluții sociale, politice sau de tradiție dezvoltate pe această bază. În acest context, *etnosul* poate fi înțeles ca un proces intenționat de formare a unei entități etnice. În schimb *etnia* trebuie concepută ca o subsumare a elementelor funcționale ale unei astfel de entități care are la bază *tradiția*. Criteriile de delimitare între unitățile etnice, nu sunt – în principal – cele exterioare (cultura materială, limba), ci cele intenționale (identitatea colectivă). În principal este vorba despre conștiința etnică proprie care este grefată pe o tradiție comună. Unitatea etnică nu este altceva decât un spațiu social, delimitat printr-o conștiință de grup (cu sensul de *etnos*).

În decursul timpului geto-dacii au asimilat populații venite din zonele vecine: cimrierii, sciții... (dinspre est), iliri, celți... (dinspre zonele vestice); asimilarea este un factor constitutiv al tradiției geto-dace. Una din marile comunități asimilate au fost celții (începutul secolului al III-lea î. Hr. – sfârșitul secolului al II-lea î. Hr.). Aflați într-un număr considerabil în zona intracarpatică a teritoriului geto-dac, aceștia la sfârșitul perioadei, nu mai pot fi depistați arheologic. Foarte curând începe „faza clasică” a civilizației dacice. În conformitate cu unele interpretări recente, *etnia* este un complex biocultural în care identificarea grupului se bazează pe elemente de limbă, teritoriu, organizare socială, fiind vorba de o „comunitate de destin” și nu pe specificități biologice. O formă de organizare socială superioară și - de regulă - mai recentă este cea a *statului*, întemeiată pe originalitatea și specificitatea socioculturală și pe o realitate teritorială.

Atunci, când utilizăm termeni ca: „geto-daci”, „daco-geți” și derivate din acestea, nu trebuie să uităm că avem de-a face cu termeni moderni, construcții verbale ale istoriografiei moderne, menite să sugereze o unitate etnică și istorică; acestea au pornit de la conștiința existenței unui „etnos unitar”. Termenii sunt uzitați în istoriografia românească, care consideră că prin utilizarea în paralel a celor două noțiuni („geți” respectiv „daci”) în mediul autorilor antici, începând cu epoca romană imperială, s-ar dovedi indubitabil că în această perioadă geții și dacii constituiau o unitate comunitară unitară.

Această concepție nu este împărtășită de toți istoricii străini, obiectându-se că „geții”, respectiv „daci” sunt grupe de populații care întotdeauna au fost divizate în numeroase triburi, inclusiv în secolul I d. Hr., iar denumirile mai sus amintite ar trebui folosite doar în sens lingvistic, limitându-se a desemna grupe de limbi, respectiv dialecte ale limbii trace.¹ Deci, în conformitate cu uzanțele antichității, începând cu secolul I d. Hr., este adecvat a se utiliza noțiunea de „daci” extinsă la nivelul întregului complex de populații de la nordul Dunării, care făceau parte din marea familie a tracilor.

Momentul exact al desprinderii, prin individualizare, a ramurii nord-tracice deși nu este pe deplin lămurit, se situează într-un spațiu temporal restrâns în intervalul de trecere de la Epoca bronzului la cea a fierului; numeroasele cercetări arheologice amplificate în ultimii 50 de ani, atestă sensibilele deosebiri dintre culturile materiale aflate între zonele de la nord și sud de Balcani. Aria geografică, cuprinsă între Balcani și Dunăre, este o zonă de interferență între cele două ramuri ale tracilor, înrudirea dintre grupurile culturale fiind evidentă la sfârșitul Epocii bronzului și mai ales în Epoca fierului. Altfel interpretat, se poate spune că în epoca metalelor găsim premisele diferențierii etno-culturale între seminiile tracice situate de o parte și alta a Dunării.

Geto-dacii au fost înconjurați de slavi în zonele nord-estice; în nord și nord-vest se aflau celții, iar mai apoi suebii germanici; în vest ilirii, panonii, celții; în sud tracii (mai apoi Imperiul Roman); în est coloniile grecești, sciții (mai apoi sarmații și bastarnii). Geografic, limitele teritoriului geto-dac se încadrau între următoarele limite: Carpații Păduroși, Morava, Dunăre, Tisa, Munții Haemus, Pontul Euxin. Acest teritoriu geografic, deosebit de larg, locuit de geto-daci s-a dovedit a fi un spațiu de sinteză, o zonă de interferență a influențelor venite dinspre Orient și

¹ P. H. Kamber, R. Moser, *Zum Verhältnis von Ethnologie, Geschichte und Geschichtswissenschaft*, Berna, 1984.

¹ K. Strobel, *Dacii*, în *SCIVA*, 49, 1, 1998, p. 75 și urm.

Occident. Acestea, o dată asimilate, au contribuit la crearea unei civilizații originale, cunoscută destul de puțin. Teritoriul populat de geto-daci se afla la limita dintre Europa deluroasă, muntoasă și stepele întinse de până la Munții Urali, având forma unui bastion natural menit a apăra Europa de eventualele pericole venite din această zonă.³

În ceea ce privește numele de get și de dac, s-au propus mai multe etimologii, dar toate acestea sunt puse sub semnul întrebării; sunt opinii ale unor autori moderni care consideră că ambele noțiuni provin de la numele unor triburi mai puternice, mai apoi extinse asupra întregului neam. Strabon (**Geografia**, VII, 3, 12) arăta textual: „...Geții sunt cei care se întind spre Pont și spre răsărit, iar dacii cei care locuiesc în partea opusă, spre Germania și spre izvoarele Istrului. Socot ca ei se numeau în vechime davi (latinescul „davus”; în limba greacă „daoi” sau „daos”). De aici și numele de sclavi, Geta și Davos, obișnuite la atici. Această presupunere merită mai multă crezare decât aceea potrivit căreia numele ar veni de la >>sciții dai<<, care locuiesc prea departe, lângă Hyrcania; nu pare de crezut să se fi adus de acolo sclavi în Atica...”⁴

Din mulțimea de ipoteze formulate de-a lungul timpului, cea care s-a impus în plan istoriografic este formulată de Mircea Eliade, pornind de la Hesychius, care ne atrage atenția că „daos” este la origine un cuvânt frigian care înseamnă „lup”; Eliade sugerează originea totemică a numelui dacilor, aceștia autodenunându-se „lupi” sau „cei care seamănă cu lupii”. De altfel, lupii erau modelul luptătorului exemplar (geto-dacii imitau comportamentul și aspectul exterior al lupului), deci nu este deloc deplasat ca numele etnic al dacilor să provină, prin extrapolare, de la epitetul ritual al unei confrerii războinice.⁵ În sprijinul acestei ipoteze, care sugerează originea totemică a numelui dacilor, un argument puternic este stindardul cu cap de lup pe care-l aveau dacii.

Deși avem de-a face cu nume etnic – tribale, se prea poate de origini diferite (geții și dacii), cu un caracter zonal bine conturat, desemnau una și aceeași populație care vorbea o limbă identică sau cel puțin foarte asemănătoare: „Partea inferioară a fluviului, până la Pont – de-a lungul căreia trăiesc geții -, ei o numesc Istru. **Dacii au aceeași limbă ca și geții.** Aceștia sunt mai bine cunoscuți de eleni, deoarece se mută des de pe o parte pe alta a Istrului...” (Strabon, **Geografia**, VII, 3, 13) Această formulare foarte sigură a identității lingvistice între geți și daci, pentru un om de știință așa cum era Strabon, ne îndreptățește să vedem mai mult decât doar o asemănare de limbă și să credem că este cel mai solid argument care-l contrazice pe K. Strobel, care – așa cum am arătat puțin mai devreme – nu trece de bariera asemănării lingvistice. Să nu uităm că civilizația antică greacă, deși foarte divizată din punct de vedere politic a fost uimitor de unitară în esență. Cercetările arheologice numeroase, în special din ultimele decenii, scot în lumină diversitatea caracterului civilizației geto-dace, dar și uimitoarea unitate a acesteia.

Pentru a accepta interpretarea lui Eliade, făcând abstracție de oricare alta, trebuie să ne bazăm pe afirmațiile lui Strabon și Hesychius și să ne însușim teoria lycanthropiei. Altfel spus, evaluarea contextului religios depinde de o etimologie nedemonstrată încă. De altfel Mircea Eliade a arătat că „lupii” de la Dunăre au fost înfrânți de „fii lupoaicei din Capitoliu”; din perspectiva unei istorii mitice, poporul român „a stat sub semnul lupului, adică a fost predestinat la războaie, invazii și migrații”.⁶

Definitiva separare a lumii tracice se desăvârșește în cea de-a doua epocă a fierului (Laténe – pentru Dacia 400/350 î. Hr. – 106 d. Hr.). Pentru Europa apuseană și centrală această epocă stă sub semnul influenței celților. În lumea geto-dacilor (spațiul carpto-dunăreano-pontic) perioada cunoaște o înflorire comparabilă cu cea a celților, în anumite privințe chiar superioară. Influențele externe au venit – în special dinspre celți și greci; prin intermediul acestora din urmă, vor pătrunde în zonă influențe orientale – asimilate, într-o manieră originală de către geto-daci. La finele

³ O analiză a imaginii Daciei în spațiul geografic antic este făcută recent de C. C. Petolescu în **Dacia și Imperiul Roman**, București, 2000, p. 13-23.

⁴ Vl. Iliescu, V. C. Popescu, Gh. Ștefan, **Izvoare privind istoria României**, vol. I., București, 1964.

⁵ M. Eliade, **Dacii și lupii**, în **De la Zalmoxis la Genghis-Han** – Studii comparative despre religiile și folclorul Daciei și Europei Orientale, București, 1995, p. 11-29.

⁶ această problemă a fost tratată pe larg de E. Lozovan, în **Dacia Sacra**, București, 1999, p. 11-15.

secolului al II-lea î. Hr., unitatea de manifestare a civilizației geto-dace era deja bine conturată. Se poate presupune că acest proces, foarte complex, de asimilare a influențelor externe nu s-a produs peste tot în mod unitar, dar în ansamblu unitatea culturală a geto-dacilor este de netăgăduit. În zona de maximă putere a civilizației geto-dace, în Transilvania, unde se constată epicentrul de influență politică și religioasă (acum și mai târziu în epoca statului) influențele celtice sunt mai pregnante, dar nu determinante, deoarece este vorba – în primul rând – de o asemănare între procesele de aculturație în cele două spații.

Pentru spațiul carpato-dunăreano-pontic, dar și pentru o bună parte a Europei, a doua jumătate a mileniului I î. Hr. reprezintă o perioadă de adânci prefaceri, care până spre sfârșitul secolului al II-lea î. Hr. (deci pentru fazele incipientă și mijlocie a celei de-a doua vârstă a fierului)

vor conduce la instaurarea trăsăturilor esențiale ale acestei epoci: o folosire extinsă a uneltelor de fier, introducerea plugului cu brăzdar de fier pe scară largă, o specializare accentuată a meșteșugurilor, extinderea (prin generalizare) a procedurii de execuție a ceramicii lucrate la roată, utilizarea monedei pe scară largă - reflectare a extinderii activităților comerciale, apariția unor uniuni de triburi puternice, bine consolidate, conduse de „basilei” (vârfuri ale aristocrațiilor tribale care se manifestă ca veritabili conducători ale unor formațiuni politice ce par a fi în drum spre o complexă organizare internă). Toate aceste elemente pot fi regăsite în toate marile zone locuite de geto-daci. În zonele aflate sub influența civilizației grecești (Dunărea de Jos) trecerea spre noua fază de dezvoltare se va face mai rapid; în Transilvania acest proces se va accentua în secolul al III-lea î. Hr., sub influența celților. Se pare că acest proces de latenizare, urmare a influenței grupurilor celtice răspândite în Transilvania, nu este apreciat încă la valoarea reală a importanței pe care această populație a avut-o în complexul proces de etnicizare istorică a dacilor din interiorul arcului carpatic.

Procesul de implementare a tuturor elementelor definitorii pentru cea de-a doua vârstă a fierului, în principal sub cele două influențe majore (cea greacă și elenistică, respectiv cea celtică) se încheie către mijlocul secolului al II-lea î. Hr., când se poate constata intrarea în faza deplinei maturități a acestei perioade.

Pentru intervalul secolelor V – III î. Hr. – perioadă incipientă a civilizației geto-dace – cercetările arheologice oferă o imagine diferențiată a societății autohtone, grupată pe zone: nord-balcanică (între Balcani-Carpați-Marea Neagră), est-carpatică (între Carpați și Nistru) și intracarpatică (incluzând și Banatul, Crișana, Tisa superioară). Pentru zona Balcani-Carpați-Marea Neagră, dispunem de informații numeroase, conturându-se o imagine relativ clară despre principala forță demografică a zonei, geții, care s-au impus din toate punctele de vedere (politic, economic, cultural). Numeroasele așezări (civile și cetăți – peste 100), necropole (peste 1500 morminte) vorbesc singure despre dinamica socială și despre stabilitatea de locuire a zonei. Numeroasele importuri de produse dinspre lumea greacă și elenistică, demonstrează resursele economice ale zonei, dar și căile de pătrundere ale influențelor externe. Nu trebuie să uităm influența pe care a avut-o Regatul odrysilor (sud-dunărean), care în intervalul secolelor V – IV î. Hr., și-a extins dominația asupra zonelor nord-balcanice și Dobrogea.

Descoperirile arheologice (așezările civile, cetățile, mormintele princiare numeroase), relatările autorilor antici despre unii conducători locali (Charnabon, Dromichaites, Zalmodegikos, Rhemaxos), demonstrează accentuata structurare socială autohtonă și evoluția spre o coagulare socială accentuată, sub forma unor mari uniuni tribale.

Din păcate avem puține informații despre **locurile de cult** ale geților, menționate – prin descoperiri - fiind doar incinta de la Sboryanovo și sanctuarele de la Căscioarele (jud. Călărași), descoperirile de aici fiind însă piese de o valoare deosebită (conțin reprezentări antropomorfe și zoomorfe). Apare astfel un contrast major între relatările autorilor antici, impresionați de specificul religiei geto-dace și absența – cvasitotală – a unor edificii de cult datate în perioada secolelor V – III î. Hr.⁷

⁷ V. Sârbu, în *Pontica*, 17, 1994, p. 39-59.

Pentru zonele est-carpătice (Carpații orientali – Nistru) informațiile sunt oferite, aproape în totalitate de cercetările arheologice. Societatea getică impresionează prin numărul mare de fortificații (peste 70 în zona nordică și centrală a Moldovei); unele dintre acestea impun prin dimensiuni (Stâncești, Cotnari, Bunești-Averești, Butuceni). Importurile dinspre zona lumii grecești și elenistice sunt ilustrate în tehnicile de construcție, dar și în numeroasele importuri (monede, amfore...) descoperite în așezări. Atât marile așezări, cât și mormintele impunătoare (Cucuteni) și tezaurele (Stâncești, Băiceni) ilustrează existența unor vârfuri ale aristocrației tribale, capabilă să susțină asemenea eforturi financiare, dar și procesul de concentrare tribală, în sensul întemeierii unor puternice uniuni tribale.

În ceea ce privește **locurile de cult** ale geților din aceste zone est-carpătice, în actualul stadiu de cercetare sunt semnalate doar sanctuarul rotund, cu tamburi de piatră, din secolele IV – III î. Hr., de la Butuceni și incinta fortificată cu tumuli de la Stolniceni (raionul Hâncești), un tip de monument deocamdată singular.⁸

Zonele geografice mai sus menționate au trăsături comune în ceea ce privește asocierea a trei tipuri de monumente semnificative (în perioada 350-250 î. Hr.): fortificații, morminte aristocratice și tezaure din metale prețioase. Centrul Olteniei prezintă o aglomerare de fortificații și tezaurul de la Craiova; mormântul de la Peretu (jud. Teleorman)⁹ este plasat în teritoriul fortificațiilor Orbeasca de Sus, Trivalea-Moșteni, Albești; fortificația de la Zimnicea și necropola din apropiere; tezaurul de la Chirnogi, aflat între Căscioarele și Radovanu; mormântul princiar de la Agighiol¹⁰ aflat între fortificațiile de la Beșterpe și Beidaud; tezaurul și mormintele de la Băiceni-Cucuteni¹¹, în apropiere de fortificația de la Stâncești.

În ceea ce privește informațiile referitoare la teritoriul intracarpatic, acestea lipsesc aproape în totalitate. Nu se cunoaște (în momentul actual al cercetării) nici o așezare fortificată, necropolă, mormânt tumular sau tezaur, databile în intervalul secolelor V – III î. Hr., care să poată fi atribuite cert populației autohtone dacice. În anumite zone s-au efectuat unele descoperiri aparținând celților (datate pe la mijlocul secolului al IV-lea î. Hr.), dar nu este vorba despre fortificații și nici de morminte princiare sau tezaure (cu rare excepții: mormântul de la Ciumești¹² sau statueta de bronz reprezentând un mistreț de la Lunca – jud. Cluj¹³, care au fost datate în secolele III-II î. Hr.). Este de remarcat că descoperirile celtice au fost însoțite întotdeauna de – o variată cantitate – ceramică dacică, autohtonă. După asimilarea grupului scyților-agathyrși în marea masă a autohtonilor (secolele V – II î. Hr.), nu avem date deosebite despre evoluția societății dacice.

Viitoarelor cercetări le revine sarcina să precizeze dacă izvoarele istorice scrise, diversitatea descoperirilor arheologice, manifestările artistice remarcabile ale geților din zonele extracarpătice (secolele V-III î. Hr.) și lipsa unor manifestări similare în spațiul intracarpatic din aceeași perioadă, exprimă o realitate istorică sau doar un stadiu nesatisfăcător al cercetării.

Începând cu mijlocul secolului al III-lea - pentru o perioadă de circa un secol și jumătate (circa 250 – 100 î. Hr.) - se intră într-o perioadă de trecere spre epoca următoare, perioada de existență a civilizației clasice geto-dace. Perioada de tranziție este numită în istoriografie și „veacul întunecat” al civilizației geto-dace. Perioada se caracterizează prin anumite transformări de substanță, care se petrec la nivel social: aristocrația trece – în ritul funerar - la incinerare; mormintele au un inventar din ce în ce mai sărac (podoabele și vasele de aur sunt înlocuite cu cele de argint); apare un nou tip de sanctuare (cu tamburi de lemn sau piatră); noi tipuri de fortificații (cetăți cu ziduri din piatră fasonată); ceramica lucrată la roată, cunoaște o modificare a formelor caracteristice (apare forma ceștii-opaiț și fructieră)... Se constată – un fenomen deosebit de

⁸ A. Husar, **Dacia preromană (între Orient și Occident)**, Cluj-Napoca, 2000, p. 210.

⁹ E. Moscalu, **Das thrako-getische Fürstengrab von Peretu in Rumänien**, în **Ber. RGK** (Bericht der Römisch- Germanischen Kommission, Frankfurt a.M., Berlin), 70, 1989.

¹⁰ D. Berciu, **Arta traco-getică**, București, 1969.

¹¹ M. Petrescu-Dâmbovița, M. Dinu, **Le tresor d'objet d'or de Băiceni**, în **Dacia**, NS, 19, 1975, p. 105 – 123.

¹² M. Rusu, O. Bandula, **Mormântul unei căpetenii celtice de la Ciumești**, Baia Mare, 1970; I. H. Crișan, **În legătură cu datarea necropolei celtice de la Ciumești**, în **Marmația**, 2, 1971, p. 55-92.

¹³ I. H. Crișan, **Problema celui mai vechi grup celtic din Transilvania**, în **Sargeția**, 10, 1973, p. 45-78.

important – deplasarea centrului de putere din zonele extracarpatică spre zonele intracarpatică. Cauzele care stau la baza acestor schimbări sunt greu de descifrat, dar ele pot fi puse în legătură cu penetrarea unor populații de origini străine (celții în Peninsula Balcanică, bastarnii în Moldova central-nordică). La toate acestea trebuie să adăugăm și situația internă a societății geto-dace, care după perioada de dezvoltare internă anterioară intră într-un proces natural de recesiune.

Deplasarea, din punct de vedere istoric, a centrului de influență în societatea geto-dacă (secolul al II-lea î. Hr.) spre zonele intracarpatică (în Transilvania) se face în condiții nu foarte clar elucidate de istoriografia noastră, dovedindu-se a fi un preambul al ridicării civilizației geto-dacice spre destinele maxime, în perioada secolelor I î. Hr. – I d. Hr. (perioada Statului dac).

Numărul localităților transilvane în care se fac descoperiri de ceramică dacică se triplează, pentru secolele III – II î. Hr., față de perioada anterioară. Un număr însemnat de așezări geto-dace de mari dimensiuni (tipul „dava”) se întemeiază în secolul al II-lea î. Hr., continuând – cel puțin parțial – în epoca dacică „clasică”, a Statului dac (cele mai importante fiind cele din Transilvania: Pecica, Piatra Craivii, Căpâlna, Tilișca, Costești).¹⁴ Acest spațiu temporal este dominat – în mare măsură în Transilvania – de enclave celtice, adevărate centre de putere politică și militară, iar în contrapondere societatea autohtonă dacică se regrupează în structuri, din ce în ce mai bine organizate politico-militar; se atinge un stadiu superior de organizare (fie trib, fie – așa cum a subliniat Mircea Eliade - „confrerie militară” precum cea a „lupilor”). În esență este vorba despre modificări fundamentale a formelor de autoritate politică. În momentul în care cele două structuri de putere paralele (cea celtică și cea autohtonă, dacică) au ajuns pe poziții ireconciliabile, iar societatea dacică era pregătită (în special din punct de vedere militar, dar și politic), va avea loc confruntarea: Burebista va realiza marea unificare a tuturor triburilor geto-dace, într-un mare centru de putere care va fi *Statul dac*.

NOTĂ JURIDICĂ. „PATRU” PENTRU FUNDAȚIA GOJDU

Paul M. POPOVICI

Facultatea de Științe Juridice

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad

Abstract

In the juridical note “Four for the Gojdu Foundation”, Paul Popovici, lect. Ph. D. refers to the obligation of the Romanian state in what concerns the recovery of the Gojdu Foundation patrimony. There are also mentioned the Agreements between Romania and Hungary from the years 1937, 1953 and 2005 regarding the Gojdu Foundation patrimony.

1. Imposibila renunțare

Încă din dreptul roman se știe că, în principiu, nimeni nu poate transfera altuia mai multe drepturi decât are. Prin urmare, așa cum s-a mai spus, statul român nu are cum renunța la drepturi pe care nu le deține. Fundația Gojdu se caracterizează printr-o totală independență față de statul român,

---

¹⁴ I. H. Crișan și colaboratorii, *Săpăturile de la „Șanțul Mare” Pecica*, în *Ziridava*, 1978; V. Moga, *Așezarea și cetatea dacică de la piatra Craivii (jud. Alba)*, în *Studii dacice* (coordonator H. Daicoviciu), Cluj-Napoca, 1981, p. 103-116; I. Glodariu, V. Moga, *Cetatea dacică de la Căpâlna*, București, 1989; N. Lupu, *Tilișca. Așezările arheologice de la Cățănaș*, București, 1989; I. Glodariu, E. Iaroslavschi, A. Rusu, *Cetăți și așezări dacice în munții Orăștiei*, București, 1988.